

La pastera

(ALDC, VIII, 1704. La pastera)

La *pastera*, “embarcació petita, de fons pla, sense quilla” (*DIEC*), significat absent del *DECat*, deu ser una extensió metafòrica de *pastera* ‘recipient (per a fer els pans, pastar el guix, plantar-hi flors, etc.)’, generalment de fusta i que s'estreny en la base’, semantisme que sembla propi del català (cf. fr. *maie* ‘pastera del pa’ < llat. *MAGIDA*; *PISTRINUM* ‘moli de blat; forn de pa’); el mot originari deriva de *pasta* (< llat. *PASTA* ← gr. *PASTE* ‘farina barrejada amb suc’) (*DECat*) o de *pastar* (*DCVB*).

Xalana, que el *DG_I*, 1932 definia com a “embarcació de riu, de fons molt pla, per a quatre o cinc persones” i que les edicions posteriors (*DIEC₁*, 1995, *DIEC₂*, 2007) han eliminat amb encert la referència fluvial, és un mot tardà (s. XX) pres del cast. *chalana* (1831), on procedeix del fr. *chaland* (s. XII) ← gr. *KHELÁNDION*, quan els bizantins tenien una marina puixant al Mediterrani.

Beta és un manlleu a l'oc. *beta* (*bèto* “bateau plat, d'environ 6 mètres de long, servant à la pêche” [Mistral]), del qual s'ha insinuat una formació a partir d'un pseudoprimitiu *batel* ‘vaixell’ (*DECat*; davant els nostres resultats, no es pot dir que el mot sigui “estrany, en general, al domini català”); *betó* (*betú*) 5 és el seu dim.

Bot (s. XVIII), “embarcació petita sense coberta amb taulons transversals que serveixen de seient als qui remen”

(*DG_I*, 1932), completada després

“de dues rodes, amb

carena i escues”

(*DIEC₂*, 2007),

se separa de les

característiques

de la *pastera*;

prové de l'angl. mitjà *bot* (avui *boat*), probablement a través del fr. ant. *bot*; var.: *botet* 174, dim.; formes sintagmàtiques: *bot destapat* 155 (< part. de *tapar*, der. de *tap* o *tapa*, d'origen germànic, precedit del prefix negatiu *des-*), *bot descobert* 190 (< part. de *cobrir* < *COOPERIRE*, compost de *OPERIRE* ‘tapar’, precedit de l'esmentat prefix).

Altres mots: *banc* 69, si no és una resposta equivocada, seria resultat d'una metonímia de ‘tauló que va de banda a banda de la pastera’ (< germ. *BANK*). *Bussa descoberta* 188 conté un nucli que podria relacionar-se amb *bussa* ‘nau molt ampla’ del cat. ant., mot d'origen fosc, potser derivat de *bus*, nom d'àrea atlàntica i sense relació amb *busi/gusi*, d'origen genovès. *Llanxa* (s. XIX) 36, 68, “embarcació petita, de rem, sense cap pal” (*DCVB*), és un manlleu al cast. o al port. *lancha*, amb palatalització de la *l-* inicial. *Tèquina* 72, propi de Menorca, és d'origen incert. L'alg. *xiu* 85 és un manlleu al campidanès *ciu*, com ens comunica F. Ballone. *Barqueta* 17, 157 i *barquet* 167 són dim. del genèric *barca* (s. XIII), del llat. tardà, potser hispànic, *BARCA*.

Del conjunt de mots que designa el referent estudiat, *pastera*, el que reuneix les seves característiques pròpies és present en mall., men. i val.; *beta*, del mall., és tributari de l'occità, resultat sobretot de les relacions econòmiques de Sóller amb aquesta àrea; *bot*, que designa un altre tipus de barca,

s'acosta al referent estudiat aquí amb l'addició d'un complement (*destapat*, *descobert*) o es prefereix un dim. (*botet*).

Pastera és el mot normatiu, des del *DIEC₁*, 1995, mentre que *bot*, *xalana*, *llanxa*, que no designen exactament el mateix referent, han vist la llum normativa des del *DG_I*, 1932.

